

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 27 Octubre 1918

Núm. 30

¡ARMES A TERRA!

I

ARA diuen que vindrà allò que tant desitjavem, la pau. Y per assegurar la pau, el desarmament universal

No pas un desarmament fet axís a mitges y de qualsevol manera, sinó fet de bona fè, integral, d'aquell modo que's fan les coses quan se volen fer ben fetes.

¡Armes a terra! però de debò; totes aquelles que no més servexen per fer mal.

Començarèm, donchs, per desarmar l'esperit de totes aquelles idees falses de patria y de patriotisme qu'en totes les guerres tenen la primera de les responsabilitats; després educarèm els sentiments y esborrarèm els orgulls nacionals y tots els orgulls colectius qu'enverinen les relacions entre'ls Estats; axò fet, vindrà, cayent pel seu propi pes, la part material del desarmament enterrant dessota l'aygua del mar els fusells, els canons, la pólvora y les municions.

Ja sé jo que'l fer de profeta té les seves contres; que hi hà gent pessimista que no voldrà creure que vagin les coses tan enllà: emperò dich jo (y no sóch Blas) que si les coses no van tan enllà com he dit, serà per que no's mouràn del lloch en que ara estan y que no hi hà més qu'una manera de fer les coses: ferles ben fetes.

II

EL DESARMAMENT DELS ESPERITS

Les idees són més de témer que'ls canons, quan són dolentes y falses.

Ni'l canó's mou del lloch, ni la bala surt de la pila, ni la pólvora s'encén, fins que l'idea mou tot aquest mecanisme de destrucció.

La naturalesa ha dat al home l'ésser social y d'aquí que l'home viu en societat, nó per que s'hagi escullit aquest modo de viure, sinó per que d'ell ne té necessitat. La diversitat de climes, les variacions topogràfiques, les diferencies de llengua, de caràcter y de costums filles de la llibertat també natural al home, els grans fets providencials coordinats pel qu'es Harmonia Suprema, han fet les fronteres; nó pas la fantasia dels homes. La patria es quelcom natural, com la mare.

No es susceptible d'ésser engrandida ni ab revolucions ni ab conquestes. Podèm perfeccionarla, com tenim també igual poder damunt de nosaltres; emperò no podèm afegirli ni una colzada a la seva estatura; ni tampoch ho havèm de voler ò desitjar; de la mateixa manera que tampoch ens la podèm afegir a l'estatura nostra.

Les patries tenen els séus drets y'l més sagrat de tots es el de governarse bé conforme a la rahó y'l bon sentit, de la manera que millor s'adapti a les característiques llurs. Tenen també ls séus deures y'l primer d'ells es respectarse mútuament y ajudarse a soportar les càrregues de la vida. Les relacions socials entre ls Estats són tan naturals y necessaries com la societat mateixa.

Si un individu no's pot enriquir conculcant el dret d'altri, tampoch la patria; si un home no pot matar ni esclavisar a altre home, tampoch ho pot fer la societat de pobles, famílies y homes qu'anomenèm patria.

¿Se vol que la societat sigui un pacte reversible dels homes?

¿Se vol que les fronteres estiguin en relació ab la llargada dels canons?

¿Se vol que l'home sigui anterior y posterior a la llei natural?

Donchs, no hem dit rès: ¡altre cop a les armes! Dins de l'atmòsfera d'aquestes idees falses no hi cab la justícia ni la pau.

Si l'estridència de la guerra calla per algun temps, serà solement per acumular brahó nova per un'altra guerra pitjor.

Sense la pau del esperit no hi hà possible cap mena de pacificació.

JAUME RAVENTÓS.

(Acabarà).

EN JOSEPH ALADERN

FA uns trenta cinch anys que se'ns presentaren a la Redacció de «La Il·lustració Catalana», a la Gran via, dos joves nets per ensenyarnos els seus primers escrits y sollicitant el nostre parer. L'un era En Cosme Vidal que després va firmar-se Joseph Aladern.

L'afany d'originalitat, la deria de rompre motllos, sempre ha preocupat a la primera joventut; no se n'escapava aquell jovent, qui duya ademés un esperit de revolta que moltes vegades podia pendres cruament per un esperit anarquista. Y nosaltres, que podrèm equivocarnos però no hem enganyat may a ningú, li ferem les observacions que literariament creguerem del cas y tractarem d'obrirli's ulls sobre la inconveniença de publicar ni d'escriure aquells versos que més que al valor poètic confiaven l'èxit a la estridència del assumto inconsideradament despertador de baixes passions. L'animarem a seguir escrivint, però dexant aquella mala via empresa... Se veu qu'algú altre no fou del nostre parer y li prologà aquelles composicions desencaminades, en un volum que sortí al cap de poch temps.

Aquella errada pesà sempre més en la vida y en los escrits del pobre Aladern que s'ha passat els anys treballant de veres, ab un ideal catalanista dins del cor que'l cervell li desvirtuava, ab un pàs seguit pels camins de l'història que's ressentia de la primera girada de peu, y ab una inconciència en admetre companyies ò ficarse en ambients qu'alguna vegada pot haverlo fet semblar tot diferent del bon xicot qu'en ell hi havia.

Ell ha fet de periodista en diferents diaris d'aquesta Ciutat, ha escrit versos y narracions en prosa, ha fet estudis històrics y lingüístics, ha contribuït a sostenir relacions literaries y patriòtiques ab els escriptors del Migdia de la França, y ha fet un Diccionari del nostre idioma que, si té defectes — com tots los diccionaris ne tenen, — pot fer bon servey als qui sàpiguen consultarlo y es una prova del seu amor a la materna Llengua.

L'Aladern treballà sempre ab desinterès per les coses de Catalunya y oferí'ls seus escrits humilment a les publicacions catalanes, no ofenentse may si se n'hi retornava algun per qualsevol motiu que fos, perque ell ho feya per la cosa y nó per ell. Es una qualitat raríssima avuy dia, que se li ha de reconèixer com un mèrit.

L'última vegada que l'hem vist ha sigut fa uns quants dies, per portarnos l'article d'En Corominas qu'hem publicat en el número 28. Per axò, la seva mort ens sobtà sobremanera.

Deu doni a son esperit inquiet un bon repòs en l'altra vida.

F. MATHEU.

LA FRUYTA DE SANT BLAY

RECORDO que quan era petit y vivia ab tota ma familia allà al poble, en plè Camp de Tarragona, quan encara la ciutat no'ns havia dragat a tots, la padrina, un cop passat Nadal, acariciantme a sa falda, me deya a manera d'endevinalla:

Mare de Deu de Candeler
segon dia de Febrer,
Sant Blay a tres,...
endevina quin mes es. —

De sobte la pregunta'm torbava y feya dubtar la meva tendra imaginació d'infant, y casi arribava a pensar que la festa de Sant Blay podia escaures a tres de Juny ò tres de Novembre, però aviat me refeya del torbament y endevinant l'intenció amagada de la padrina, qu'allí es l'avía, ja sabia que Sant Blay s'esqueya sempre al 3 de Febrer, just l'endemà de la Mare de Deu de Candeler. Jo, y tots los petits que prenien part en l'endevinalla, ja sabiem per què ho deya, puix lo sol recort de Sant Blay era per nosaltres una gran alegrí, com poques ne teniem durant l'anyada. Quan s'atancava aqueix benhaurat dia de Sant Blay, quan n'erem a la vigilia, la padrina, de part de vespre, s'acostava a la calaxera vella feta d'un mosaych de peces virolades de rabassa d'olivera, obría sos calaxos, y una olor embaumadora de fruyta saumaya, pansida ò seca n'exia de dins y inondava tota la cambra. Aleshores, allargant ses mans revellides y morenes de tant d'anar pel defòra a plegar olives y fer altres feynes al sol y a la serena, començava a treure d'entre la roba cuydadosament plegada, pomes de pell groga com fetes de cera, conservant encara un parell de fulles seques enganxades al mànec; esgarrapades de nous y avellanes que sorollaven alegrement al fregar entre elles ò lliscant per sobre la fusta; figues sequellones enfarinades que dexaven los dits apegalosos; grossos gotims de panses de color d'aram; despenjava després del trespòl rahims y més rahims, blanchs, rossos y negres, y tot junt ho anava ficant cuydadosament dins d'una gran cistella que un cop plena, semblava'l corn de l'abundancia.

A nosaltres no cal dir si'ns feya denteta mirar tant de bé de Deu tot just al cor del hivern; prou n'hi demanavem de tot allò tan agradable a la vista com al cor, però la padrina'ns feya de resposta que calia esperar que tot allò fos benehit pel gloriós Sant Blay y'ns haviem de contentar trencant l'avellana qu'escapàntseli d'entre dits rebotia per terra ò del grà de ra-

him que's despenia de la gaspa al ser despenjat del alt trespol. ¡Y que n'eren de bones aquelles començalles!

Aquella nit ab prou feynes podiem trencar lo són. Quan totjust nos havíem abaltit, al ohir lo toch dels primers repicons de les campanes de l'esglesia parroquial, l'avíem despertava donantnos gran pressa, y vestintnos ab quatre esgarripades, desafiant los rigors d'una matinada freda, molts cops fent vent, molts cops plovisquejant, aferrats al braç ò a les faldilles de la padrina, feyem via cap a l'esglesia per carrerons mal empedrats, estrets y foscos, il·luminats solsament per les clarors d'uns fanals de petroli penjats aci y allà per les cantonades.

Pels carrers que passavem trobavem també moltes dones, joves y velles, acompanyades de nens y nenes com nosaltres, que portant grans cistells y cistelles curullats de fruyta, se dirigien cap a l'esglesia. Al ser al Pati, de tots cantons hi veyem arribar gent matinera, y donantnos tot baxet lo bon dia uns a altres, anavem tots entrant al temple.

L'esglesia estava tenebrosa, il·luminada sols per uns quants ciris que brillaven com estels al fons del Altar Major y per una esmortuhida llantia que cremava en cada altar lateral; però allí no s'hi sentia'l vent y'l fret del carrer s'havia canviat per una escalforeta y una atmòsfera tebia que convidava al descans. En aquell moment lo temple era ben bé la Casa de Deu, puix nos protegia contra les inclemencies de la Naturalesa.

Les dones qu'ab ses maynades anaven arribant, arraulides pel fret, s'anaven asseyent pels banchs y cadires y fins omplien les escales dels altars dels costats del temple. Totes se despenjaven los grans cistells y cistelles del braç, y posantles en terra, obrien cuydadosament llurs tapes y mostraven a la semillum del temple un bé de Deu de fruyta qu' enamorava y feya glatir lo cor de la maynada. Pomes grogues com si haguessen estat fetes de cera, peres saumayes, rahims examorats, panses y figues seques, nous y avellanes de les més granades, cerves y prunes y què sé jo quantes coses més, tot junt acremollava rengleres y més rengleres de cistells y cistelles, omplint lo temple d'una fragancia tan agradable y apetitosa, que semblava que Deu hagués vessat sobre'l sèch enllosat de l'esglesia totes les sentors y perfums de la més rica horta.

Aquell dia'l temple del Senyor se convertia en una plaça de mercat, però'ls fidels no eren los egoistes mercaders de les boqueries, sinó gent senzilla y plena de fè, devota de Sant

Blay, qu'acudia a la seva missa per que vessés les seves benediccions sobre la fruyta que li presentava.

Entre aquell espectacle de la naturalesa invadint lo sagrat lloch, entre aquelles sentors tan agradables que parlaven de camps y hortes, d'arbredes y de vinyes, aparexia al peu del Altar Major la severa figura del sacerdot revestit dels daurats hàbits y acompanyat del escolanet, y al oferir la missa, se girava de cara al poble y pronunciant misterioses oracions en llatí, feya creus y més creus en l'ayre, semblant que per aquell sagrat conjur, lo bon Sant Blay vessés sobre aquell gran estenall de cistells y cistelles totes les benediccions celestials y tots los gustos y totes les aromes del Paradís, benefici que les devotes agraïen y pagaven fent trincar una moneda de coure en lo platet del Sant que'l sagristà anava passant per tota l'església pidolant una almoyna per l'amor de Deu.

Seguidament totes les dones agafant llurs cistells y cistelles curullades de fruyta, s'atançaven com un remolí cap al peu del presbiteri y'ls depositaven formant fileres de cap a cap de les amples escalinates; aleshores lo sacerdot avençava fins allí solemniament, y enarborant l'hisop plè d'aygua beneyta, començava a fer asperges y més asperges a tòrt y a través per sobre l'aplanall de cistells y cistelles plenes de fruyta, fent ploure una celestial rosada, qu'aquell bé de Deu devia rebre ab amor recordant la rosada del cel qu'altres cops bevia al trobarse en plena naturalesa.

Al sortir del temple, aquella fruyta ja no era la matexa que hi havia entrat, ja tenia un altre dó, un dó diví qu'ajuntava a tots los altres dons qu'havia rebut de la naturalesa; aquella fruyta era fruyta de Sant Blay, era fruyta beneyda del bon Sant Blay y guaria de mal de gola y de tots los altres mals que cuyden a escanyar a la pobra maynadeta.

Per axò, quan un de nosaltres tossia ò's sentia quelcom de coïssor a la gola, la padrina, ansiosa d'evitar una malaltia que'ns podia costar la vida, corria pressosa a la calaxera y prenent una poma, un gotim de panses ò un parell de figues seques, nos ho feya menjar tota plena de fè en la benedicció del gloriós Sant Blay, y fins nosaltres, nins ignoscents, mentiria si no diguéssim que hi trobavem tots los gustos del món y totes les dolçors del Paradís.

† JOSEPH ALADERN.

RETAULE MIGEVAL

I

*A trench d'alba exla'l comte
de cacera ab sos barons;
la comtesa l'acomida
des de dalt del mirador:
— Bon camí ab la companyia,
bon camí que Deu vos do. —*

*Quan ja es lluny la cavalcada,
s'arma a fòra un desgavell:
els cans lladren rogallosos,
criden patges y servents
y d'en mig del rebombori
s'alça un clam de valiment.*

*La comtesa s'enfinestra
esguardant plena d'afany:
part defòra la muralla
jau un home estenellat;
d'un certer tret de bassetja
l'ha tombat ara un brivall.*

*En tant fuig la xusma folla,
empenyentse bosch endins,
missenyora, compadida,
amparar mana al mesquí.
Li portaven ses gents d'armes,
que ben mort s'hauria dit.*

*Té arrapats damunt del rostre
els cabells ensagnantats;
mig del front fins la carn viva,
raja a doll un esboranch;
sos peus nus són una nafra
y la vesta un trist parrach.*

*Quan li han treta la esclavina,
enllà's feyen els servents
y tombant el cap enrera,
plens els ulls d'astorament,*

*han dextat la missenyora
tota sola ab el masell.*

*La comtesa esguarda al miser
d'un serè y heroych esguart,
del mirar d'aquella santa
ell se'n sembla retornar,
qu'en sos ulls apar que's faci
guariment la pietat.*

*En son llit mentre's reposa,
remeyava al llatzerós.
Ja li diu: — ¡Còm us estima,
germanet, Nostre Senyor,
quan de tan preuades joyes
ha embellit el vostre còs!*

*Que la vostra llebrosia
gloria eterna us serà adés
y us florirà en cada nafra
un pomellet de clavells
y's tornarà odor de roses
la fetor del crosticer.*

*Per cada roch qu'ara us gitin
heu d'haverne un diamant;
pels que'l front us esgalabrin,
una corona immortal;
per cada home qu'us rebutgi
milers d'àngels per companys.—*

*Per virtut, sinó del bàlsem,
de la gracia d'aquells dits,
qui llebrós enllitat s'era
ha reprès, nèt, el camí.
No sent obra de miracle,
fóra bé de mal capir.*

II

*El comte tornat, li parla
la vilana baix en baix;*

*els ulls de la mala fembra
espuernen malignitats;
els del castellà s'obrien
llamegants de feretat.*

*— Per les joyes qu'heu hagudes
dels encisos del meu còs,
per les folles cobejances
qu'esperona en vostre cor,
missenyor, fermança us dono
de ser cert el vostre afront.*

*— La vilana, si mentieu,
malestruga haurèu la fi.
— Aquests ulls, ara suara,*

*l'han vist jaure en vostre llit. —
Sens voler saber més cosa,
de l'amiga ja's desix.*

*Batent portes, foll de rabia,
va a la cambra del pecat:
— De resar, bé fèu, comtesa,
que arribat es vostre instant. —
Ja desfà d'un sopte'l tàlem,
mes ben tost li cau el braç...*

*Damunt de la Holanda fina,
lluminosa y radiant,
estargida ha vist la imatge
de Jesús Crucificat.*

MANUEL FOLCH Y TORRES.

EL MONSTRE FERIT

*Ab una de les rodes destrocada,
mig caygut damunt l'herba ensagnantada,
guaytant bàrbarament vers l'infinit,
el canó monstruós, barreja informe
de ferro y mort, encar s'axeca, enorme,
dominador y altiu, entre'ls ferits!*

*Ell encara té vida y fortalesa.
Ell sostingué dels homes la bravesa
y fou sa veu, la veu dels combatents.
Tot són runes y mort? Ell ab sa boca
guaytant al lluny, als enemichs provoca;
¡monstre ferit qu'ensenya encar les dents!*

*Jo't saludo, canó! Damunt la terra
es el símbol del sigle ta desferra.
Si'ls homes te crearen, tu els son rey!
Ab el foch y'l treball, te daren vida.
Son obra fou per l'ambició escarnida,
y àrbitre d'odis varen ferte, y Lley!*

FRANCESCH GARCIA LOPEZ.

LA BONAVENTURA DESVENTURADA

HONT va tan depressa, senyora Pona? ¿Que no'm voldir rès? — ¿Per que nó, senyora Munda? Sinó que ja són dos quarts de nou y tinch les mongetes al foch.

— ¡Mongetes, ray! Ja se li couràn totes soles. Sègui, que fa alguns dies que no l'hem feta petar y ja ho anyoro.

— Es que la noya ha anat a tornar la feyna, y tan bon punt ella arribe, haurèm de posarnos a sopar. No pot tardar a venir.

— Prou que la veurèm passar, dòna. Sègui en aquesta cadira y pendrèm la fresca. Y de passada, tinch de ferli una pregunta.

— Essent aixís, seuré un ratet. Les mongetes, com diu vostè, ja's bulliràn.

— Està clar. Al mateix temps veurèm qui passa pel carrer. Y trègues la mantellina, que d'aquí a casa de vostè ja pot anar sense rès al cap.

— Sí; me la trech, per que en aquest temps tot fa nosa. ¿Qu'es lo que m'ha de preguntar, senyora Munda?

— Veurà; es un encàrrech de la savonera del carrer de Ponent, la...

— No me l'anomene, que cada vegada que'n sento parlar me puguen les sanchs al cap. ¡Ditxosa savonera! No li vull veure ni la seva ombra.

— Per çò, que dies passats ella'm deya: «No sé, no sé que hauré fet a la senyora Pona, ò a la seva filla, la Clotilde, que fa potser un any que no s'acosten a la botiga; tant qu'abans hi venien, y si may passen pel davant, tomben la cara, que's veu qu'ho fan aposta per no saludar.» «Ja l'hi preguntaré», vaig contestarli.

— ¡Poch ho sab ella'l mal que'ns ha fet, tant a mi com a la Clotilde! Si no hagués sigut ella, a hores d'ara la noya no tindria necessitat de reventarse tot el sant dia fent anar la màquina per cusir roba blanca. ¡Poch s'ho pot pensar ella!

— Si no ho sab ni s'ho pot pensar, es clar qu'a la pobra dòna ha d'extranyarli'l paper que li fan vostès.

— Tot ve de... mires, ara caurà l'any; tot ve del dia de Sant Joan del any passat.

— ¿Potser van qüestionar tot fent la bescambrilla? No'n face cas.

— Nó, axò nó. ¡Cà! Jugant, may haviem tingut ni mitja paraula.

— Sí; jo hi havia jugat mólt ab vostès, y no més feyem que broma.

— No més, no més. Ja li dich que no ve d'axò.

— Donchs, ella'm va dir: «Potser tot jugant va escapar-me alguna paraula que no'ls va escaure (com qu'ella sab vostè que parla una mica desinvolta) ò sinó, vaja, vaja, voldria sapiguer quin dany les hi he fet.

— ¡Y tal dany! A vostè ja l'hi diré, perque crech que'm guardarà'l secret.

— ¡Bah! Com si no ho digués a ningú. No'm cuydo més que de colocar dides y criades, y no'm fico en rès; de la tenda a la cuyna, y pare de comptar.

— No m'ho té de dir, que prou que m'ho penso. Y tingue vostè entès, que si no hagués sigut per la ditxosa savonera, a hores d'ara ja hauriem utilisat els séus serveys, per qu'avuy tindriem dida, y criada, y maynadera y cambrera.

— ¿Vostè?

— Jo y la noya; sí senyora, tal com ho sent.

— ¡Sí que l'hi va fer grossal

— ¡Y tan grossal! No sé si vostè havia reparat, l'any passat, que venien a casa, casibé tots els dies, un senyor alt y gros, de mitja edat, que portava una soguilla d'or; y un jovenet, també vestit de senyor, alt, ben plantat, ab bigoti que mirava enlayre.

— Sí, senyora, sí. Com que en lo que no m'hi va ni m'hi ve, may m'hi infundo... Però des d'aquí la tenda, una, sense voler, ho veu. Y com qu'a casa de vostè es aquí davant... El jovenet acostumava a venir els dematins; y'l senyor de mitja edat, als vespres.

— ¡Angela!

— Sempre m'havia cregut qu'eren camisayres que'ls hi duyen feyna. Bé; qui mal no fa, mal no pensa, y'm creya axò, com també s'ho creya la portera d'aquí al costat.

— Nò; eren parroquians de cases per qui treballèm, y tant l'un com l'altre deuriem sapiguer que la noya s'escarrassava tot el sant dia per l'escàs benefici que treyèm dels botiguers, y varen venir per entendres directament ab nosaltres, per que la Clotilde's fes ab el guany que pogués fer el camisayre. Axís es que'ns encarregaven camises y calçotets, y sense regatejarho pagaven com a una botiga a preu fixe; y mólt contents per que vostè ja sab que la noya, per la feyna, es una espasa de primera.

— Ja ho sé, ja.

— Donchs, bé; com qu'ella també per altra part, mal m'es-

tà'l dirho, es mólt carinyosa de tracte, y, gracies a Deu, té bona *llavia*, els hi sostenia la conversa, parlessen de lo que parlessen, per que la noya, no es per ferli favor, però sab de tot. ¡Ayl míres, si vingués vostè a casa, veuria tot un calaix de calaxera plè d'histories. *Lo Cuan Tenorio, La dama de les camelies, Els misteris del amor...* ¡Demànel ¡que sé jo quantes! Y tot ho ha llegit, enterament tot; y no sé còm s'ho fa que se li queda al cap.

— ¡Què'm diu! Ja'm pensava que tenia lletra, per que, encara que no m'infundo en rès, l'he vista al balcó algunes vegades llegint papers, que'm semblen targetes ò cartes.

— Sí; es fàcil. Algun dia que baxèm y no tinguèm pressa, per qu'es una historia llarga, faré que li conte *Los tres mosquiteros*, que li agradarà. ¡Ahl si'n sabl diferent de sa mare, que sempre he sigut y seré una borrica.

— ¡No's face tan poch favor! Qu'ho digués de mi, encara.

— Donchs, sí; conversant, conversant, el senyor y'l jove-net van començar a tirarli *requiebrus*, ¿sab? allò, alguna galanteria.

— ¿Tots dos?

— ¡Enténgueho bél Cap d'ells va dirli may una paraula més enllà de l'altra.

— Per *supuestu...* Vaja, ja ho veig tot; la savonera devia maliciar alguna altra cosa, ho devia esbombar, y vostès, al sapiguerho...

— Rès d'axò; déxem dir. Si la savonera ni sabia qu'ells vinguessen a casa. Jo no ho havia dit a ningú, y menys la Clotilde, per qu'es callada com jo.

— Axís sí que no puch atinar...

— Veli aquí que va venir la nit de Sant Joan; y al caure les dotze de la nit, la noya que, com jo li havia previngut, ja tenia tres faves preparades, una pelada, una sense pelar y una mig pelada, les va tirar sota'l llit, y buscant, a les fosques, a les palpentes, va trobar la fava sense pelar. Axò, ja dèu sapiguer vostè qu'era senyal segura de que tindria'l marit rich.

— Sí, ja ho he sentit a dir; y si hagués arreplegat la pelada'l tindria pobre.

— Axò es axò, y que may falla. Y si hagués agafat la mig pelada, el seu marit no més tindria'l passament. En mi té la proba; la nit de Sant Joan d'abans de casarme, vaig fer lo de les tres faves; va sortir-me la mig pelada, y ab el meu difunt,

qu'al cel sigue, mentres varem ésser casats may passarem de fer la tum tum; es a dir, sempre visquerem a Sant Just. Tornant al cas de la noya, ella, inseguint també lo que jo li havia dit, al mateix temps de llençar les faves, va trencar un ou y'l va tirar al rentamans plè d'aygua, per sapiguer l'ofici que tindria'l seu home; qu'es una cosa que també's sab.

— ¿Y què li va exir?

— Un barco. Hauria vist vostè les veles, els pals, les cordes... Ella'm deya que nó, però jo que hi entench més qu'ella, per que'l de casa, qu'al cel sia, totes les festes me duya a passejar per la Riba y miravem les embarcacions, puch assegurar qu'allò del ou era un barco ben fet del tot; no hi mancava res, fins balandrejava.

— ¿Donchs, el marit serà mariner?

— ¡Vol callar, senyora Mundal! Aquell senyor de mitja edat, era *navieru*; un d'aquests potentats que tenen vapors y navios de totes menes.

— ¿Y'l jovenet?

— Era fill d'un banquer; d'aquells que fan anar la moneda a paletades. De manera, que per la riquesa que significava la fava, y'l barco del ou, era segur qu'un dels dos devia casarse ab la Clotilde; seguríssim. La noya no tenia que fer més que triar quin dels dos li agradés més.

— Ara ho veig. Y la savonera deuría haver volgut que la noya's casés ab algun pelacanyes que li devia anar a comprar savó, y estava agradat de la Clotilde.

— Tampoch. Si ab ella may haviem parlat del casament de la noya.

— Axis sí que no puch comprendre ..

— Ara sabrà la *trageria*. Veliaquí que'l dia de Sant Joan, quan nos les prometiem tan felices per les probes qu'haviem fet, la noya y jo'ns llevarem de bon matí, per anar a Montjuich a buscar la bonaventura, per més que ja'ns creyem tenirla, y cullir un xich de farigola. Obrim la porta de l'escala-ta, y... ¿què diria vostè què va ésser lo primer que se'ns va presentar a la vista?

— ¿Aquell senyor ò aquell jovenet?

— Nó, senyora, nó.

— ¿Tots dos alhora?

— Res d'axò. Lo primer que varem veure, va ésser el goç roig de cà la savonera. D'aquí'ns ve tota la desgracia. ¡Sortir

de casa y veure lo primer de tot un goç roig! Si allavors m'haguessen sangrat, no m'haurien tret una gota de sanch. Ja ho vaig dir desseguida a la noya: «Clotilde, tenim la sort cap per avall.» «Es cert» va contestarme ella; per que entre'ls séus llibres hi té també'l del *Destinu*, y ho explica tot per clar. Ara díguim vostè, senyora Munda, aquí feya, a la savonera, tancar el goç fóra de casa (que ja sab vostè qu'ella sempre se'l tenia al costat), per que anés a portar la malestrugança a la casa d'un altre? Axò no té perdó.

— Com qu'aquella nit la maynada salta'ls fochs y mou gatza-ra, la bestia devia estar distreta pel carrer, se devia esverar y... ja sabèm lo que són les besties. Prou ansia tindria la savonera.

— Sí, però'm sembla que valia la pena de cridar: *¡Lindu, Lindu!* y tancarlo a la botiga, per que'l goç, per roig que sia, a casa d'ell ja sabèm que no hi porta cap mal; als de fóra casa'l porta.

— ¿Y què'ls va succehir a vostès?

— Tot lo mal que vostè's pugue imaginar. Aquell mateix dia (sempre me'n recordaré), va venirme a casa una senyora dihentme que'l *navieru* era'l senyor d'ella, y casat ab ella, que era'l séu marit.

— Es clar, si era casat ab ella...

— Es veritat; perdóne, que quan parlo d'axò se m'entrebanca la llengua. Donchs, sí; la senyora havia sapigut que'l séu marit venia a casa, se va témer potser lo que gracies a Deu no ha sigut, y va venir a dirme que no l'admetés més a casa.

— ¿Y vostè ho va fer?

— Ell no ha tornat may més, per qu'ella l'hi devia dir. Si hagués tornat, no sé jo què hauria fet, per que, després de tot, ell may havia parlat de casarse, ni de si era solter ò viudo; ab axò no podiem dir que'ns hagués enganyat de rès. Axò fóra llevarlhi. Però ja'ns varem veure perduda la proba del ou.

— Es cert. Sinó que no es cas per gastarhi bromes, diria que'l barco va fer aygues. ¿Y'l jovenet?

— Era l'esperança que'ns quedava, y sobre tot la Clotilde, no me n'havia dit may rès, però'm semblava que tenia més inclinació per aquest que per l'altre de més edat. Jo, nó; jo, si tinch de serli franca, me decantava més pel *navieru*, si bé qu'a ella jo tampoch may n'hi havia badat boca, per que pobra massa que treballa y no es cas de disgustarla; y si ella tenia més *afassió* pel jove...

— ¿Y que també era casat el jove?

— ¡Cà! L'endemà jo ja ho vaig pensar ¿y si també fos casat? Ab axò, cabalment aquell dia va venir ell quan la noya encara no havia tornat de buscar una remesa de colls y punys; y jo que li faig: «Si algú sab que vostè'ns ve tant a veure potser que'n tingue *celus*.» «No ho cregue (va contestar), so ben lliure per ço, però...» «La noya també (vaig respondre), may s'ha promès ab ningú.» «Fa bé (afegeix ell), no hi hà com la llibertat. Jo no penso pas casarme may.» Al sentir axò, me va semblar que'm pujava una teya encesa a la cara. ¿Què li sembla?

— Si que n'hi havia per alterar-se.

— ¿Si'm vaig alterar, diu?... Però, fent de tripes *curasson*, vaig dissimular y li diguí: «Ella no s'ha promès may ab ningú, y si vostè no porta cap intenció, com diu, podria ésser que li destorbés alguna sort. Ab axò, no més fàcens un favor; fàcens conèixer a la seva familia, y axis, essent coneguts uns y altres, ningú trobarà desavinent que vostè entre y surte d'aquí.»

— ¡Mólt ben dit! Encara trobo que li va gastar massa modos. *¡A mis manus!*...

— Donchs, ell s'ho devia pendre mólt pel cantó que crema, per que va anarsen sense esperar que la noya tornés, dihent-me que ja'ns avisaria per presentarnos; y no l'hem tornat a veure may més, ni'ns ha avisat; y d'axò ja fa un any. No s'ha vist en forat ni en finestra.

— Donchs, no cal que l'esperen.

— Està clar que nó. A la noya li va costar fersen càrrech, però al últim se n'ha vist el desengany. ¡Ja veu vostè si'ns n'ha portat de desgracies aquell malehit goç roig de la savonera! ¿Y vol encara que li mirèm la cara?... Vostè no n'hi parli; si vol saber... a Salamanca.

— Però, si vostè vol, el goç es el goç, y ella es ella.

— Es de suposar; mes ella, qu'es la mestressa del goç, té la culpa de lo succehit.

— Ja veurà: A mi no m'agrada ficarme en rès; però per portar les paus, sempre faig una. Encara qu'ella hage tingut un descuyt...

— Hi hà descuyts y descuyts, y un descuyt que fa perdre la ventura a una familia, no té perdó. No hi pense en les paus; trèguisho del cap, senyora Munda.

— No s'ho prengue tan a la valenta. Ja veurà com jo...

— Dispènse, que veig que la Clotilde tomba'l carrer, y no voldria que'ns trobés tocant aquest assumpte. Ja'n parlarèm un altre dia, qu'encara hi hà mólt que dir. ¡Pàssihó bé!

— Estíga bona; y bàxen demà a veure'ls fochs, que's distreuran.

— Veurèm. Si no hi hà feyna precisa, havent sopat baxarèm una estona.

— Sí; y la Clotilde potser me contarà allò de les mosquiteres.

— ¿Què?... ¡Ahl sí; no hi queya.

CONRAT ROURE.

LA FARIGOLA

*Tota trista, tota sola,
baxa al plà la Farigola...
De l'iglesia parroquial
s'ha aturat la bosquerola
com caplayre en el portal.*

*Porta encara en sa brancada
de neu qualque borralló...
Ab veu dolça y perfumada
descapdella sa oració:*

«Encisades les roselles
»sols al blat li porten lley...
»Romaní voltat d'abelles
»sola'l bosch se creu un rey.

»Vora'l mar la marguerida
»dels jardins sa estada'n fa...
»De l'ermita destruhida
»fins l'espígol se'ns en va...

»No hi hà en tota la montanya
»qui a tos peus pregui com jo.
»¡Senyor! Dèumhi una companya
»per fer juntes oració.»

*La mà de Deu miraclera
planà damunt del serrat
y florí la ginestera
com pluja d'or perfumat.*

EVELI DORIA.

(Continuació)

Davant del ferrocarril s'extenia un prat vert sembrat de marguerides blanques; darrera'l ferrocarril una cordillera de montanyes, una, coberta de neu, l'altra, blava com un mantell de verge, l'altra salpebrada de pins y finalment, la quarta, coronada esplèndidament ab les flames vermelles d'un gran volcà: darrera les montanyes, el cel, d'un blau més pàlit, tot estriat de filets d'or, — les vibracions lluminiques del sol. Aquell quadre era brodat ab sedes — qu'havien costat més de setcentes pessetes — y hi havia treballat, a estones, ben a la vora de vint anys. L'altre quadre, no era quadre, qu'era una caxeta de fusta embarnçada, ab tapa de vidre y una anella per penjarla a la paret. Dintre la caxa, en altíssim relléu sobre un fons de domàs carmesí, hi havia brodat, a tota mena de punts, materies y procediments *imitatius*, un lloro de tamany natural y colors no menys naturals, posat sobre una branca retorta y portant en lo bech una targeta blanca, en la que's podia llegir, en fina *redondilla* al *pita-pelo*, aquesta llegenda clàssica: *A mi querido padre en el día de su santo*.

Aquell tren volador y aquest lloro que no volava, havien constituït, anys enrera — quan no havia decaigut semblant gust — l'orgull de la senyoreta Bonafont y a tots temps l'admiració de la criada vella y dels petits dexebls que, a onades successives, anaven passant per l'Acadèmia. La minyona, que patia d'ofech, deya sempre: — ¡Ay, Senyor! Aquesta fumera tan discreta, que sembla talment que fugí del carril, me tapa els esperits mateix que la de la cuyna... — Y, entre la menudalla, els nens, entusiasmantse, escarnien los sorolls del tren y les nenes, posantse davant de la capça barnçada, cridaven: — ¡Lorito real, lorito real, dame la pata y te daré un reall!... — De més a més, la senyoreta Bonafont feya *tapetes*, *visillos*, *cubre-camas*, *almohadons*, *canesús* y altre bé de Deu de preciositats per sants, casaments, *cumpleaños* y naxences de tot lo vehinat y portava la seva generositat exemplar fins al extrém d'anar a ensenyar en la propia casa d'amigues y conegudes lo punt que no sabien fer ò la combinació que no'ls reexia prou com cal...

Y ab la néta del herbolari no s'ha de dir si'n trobava la mercera de roba tallada en les relacions contrariades que tant la duyen a mal dur y en aquell dependent que volia la noya

y no volia l'avi y en aquell cosí que volfa l'avi y no volia la noya!

Fins que, havent parlat a cada hù una miqueta del séu, la mercera's decidia a parlar del d'ella, del que li anava més a cor, tant, que no se'n distreya ni un moment.

— Ara que deyen d'ocupacions... — (ò del temps, ò dels queviures, ò del poagra; que tots los camins són bons per anar a Roma), — nena, díguens lo qu'estudies... — Y quan la Pepita ho deya: — Veyàm, veyàm; no siguis tan modesta; tòca una mica y veurèm si es bonich... Als *profanos* també'ns agrada la música ¿veritat, senyores?... —

Y la Pepita tocava, tocava fins qu'havia desfilat tothom.

Era lo únich que feya la Pepita, després d'escoltar, en sos dies de *recibo*.

Y com aquests dies de *recibo* portaven enrenou a la casa y escreix de feyna per ella, anch que no fos més que la neteja y l'anar y venir a la porta, feyen, junt ab los desastres del mestressatge de sa cunyada, les quimeres de la Carmeta. Aquesta solia dir, cada dimecres, a la vehina del replà:

— ¿No ho veu, Angeleta? ¡Ja hi tornèm a ser!... ¡Ay, li dich ben dit; aquesta bleada soleyada qu'ha arreplegat el meu germà, m'ha de matar.... Y'l més trist es que'l dia que jo *faltí*, aniràn a captar... Per que ningú serà capaç de tràurela dels llims... La seva mare, per estimarla massa, nos haurà perdut a tots... —

La Carmeta Rovira era una perfecta desgraciada. Un gran anhel havia tingut en sa vida; lo d'ésser llevadora; y aquest anhel no havia pogut realisarse. Al demanarho als pares, de joveneta, li van dir: — No es ofici per una noya decenta; quan te casis, aprènlo, si't teu home ho vol... — Y la Carmeta se hauria casat de bona gana per ésser llevadora, mes anaren passant anys, y com no's presentà cap casador, la Carmeta no's pogué casar ni apendre l'ofici predilecte; y d'axò'n tragué una tan gran amargura, que tot lo del món ho veyà trist y fosch com si portés ulleres fumades. Tan sols li donà una mica de claretat la vinguda al món del nevodet.

La Pepita s'havia passat tot l'embarç marejada y llegint lo calendari. Entre tanta renglera de noms com allí hi havia, ella no sabia quin triar. Ne volia un que fes ben *senyor y distingit*... A la fi, després de mólt discórrer, mólt dubtar y no poch consultar, se decidí. El *vástago*, com deya'l senyor Tomaset,

s'anomenaria, si era noya, *Margarita*, y si era noy, *Octavio*, ò *Uctavio*; qu'axí ho pronunciava sempre la Pepita. Fou noy. Era blanch y rosset com sa mare y tenia'l cap casibé tan gros com son pare. A mida qu'anà crexent se li anà remarcant la desproporció.

Ses faccions eren petites y ensopidetes, d'un bufó neutre y sens lluch; mes, sota'ls cabells lacis y descolorits s'inflava un front alt y ample, com d'hidrocèfal; un front de tan vastes proporcions que semblava un vas de sabiduria. Lo que no's podia dir era si aquell vas seria buyt ò plè. La criatura tenia dues gracies, úniques, però que constituïen l'encant de tota la familia. La una consistia en xiular, ja de menut menut, com un carreter y l'altra en anomenar, ab sa mitja llengua palpiçota, pel nom de fonts a sos pares y demés parents; En Dovira, la Pepita, la Cameta...

Com després del va-hi-tot del casament, pis, bateig, didatge y manteniment casibé absolut de dues cases durant tres ò quatre anys, haguessen arribat al fons del sach los mercers y no trobessen més camí que dir *prou* al matrimoni, En Rovira ja no pogué limitar-se al jornal y tingué que cercar majors guanys. Però sihent diligent y entès en sòu ofici, no trigà a trobar la plaça a casa'l senyor Ramoneda, ab sòu regularet y no un tant per cent en alguns capítols. Aleshores anaren a viure al carrer de les Xemaneyes, per ésser més prop del obrador.

Lo dia qu'En Nonat tingué aquelles quatre paraules ab En Peroy, a l'hora de plegar, portà, com de costum, la clau a casa l'encarregat. Aquest no hi era y com En Nonat volia vèurel, se quedà a esperar-lo, assegut a la porta del carrer, hont l'Octavio jugava.

El nen entrava y sortia de la casa del davant, qu'era un lloch de verdures; una de les vegades sortí ab un carabaçonet, qu'anà a ensenyar al *cenyo* Nonat. En Nonat li va dir:

— ¿Vols que't faci un tatà? —

Y com el nen s'entusiasmés, cercà per allí quatre brochs y els tallà a la mida. Mentres posaven les potes al tatà, arribà En Rovira y entraren tots a dins.

— Mfra; dígues a la tieta que't dongui un fil ò un cordill y li posarem un ronçal... —

Y mentres el nen era a buscarlo, el Senyoret contà lo ocorregut ab son amich. Quan el nen tornà, aquell anà dihent, tot lligant lo cordill a una pota del tatà:

— Donchs, ja veuen; ara'm trobo al carrer y tinch de buscar dispesa nova. Y, ja que sóch a fer, la voldria més avinenta que l'altra... ¿No sabrien pas, per aquests entorns, quelcom qu'anés bé per mi? —

L'Octavio feya córrer el tatà per sobre la taula, prèrs d'una animació desusada en ell. Semblava qu'estés tot donat a son jòch sens veure ni ohir res més, però, de cop, quan ningú s'ho esperava y trencant l'enumeració de cases que feya En Rovira, digué, xisclant y picant de peus alegrement:

— Jo no vuy que'l cenyó Nonat ce'n vagi... Jo vuy que'l cenyó Nonat ce quedi...

— ¿Hont vols que's quedi? — exclamà son pare, sorprès.

— A caça... a caça... Jo vuy que'l cenyó Nonat se quedi a caçal... —

La criatura mostrava'l séu agraphiment per l'alegría que li havia donat lo cerraller fentli'l tatà.

A tothom havia fet gracia l'estirabot, mes, si de primer s'ho agafaren a broma, ben prompte van començar a posarse seriosos davant l'insistencia del menut, que s'havia agafat estretament a una cama d'En Nonat y amenaçava ab un grandíssim rampell si'l contradien... Y com era l'ídol de tots y may l'havia contradit ningú, se trobaren desarmats enfront del conflicte. Fou jòch de poques taules. Vegent que'l nen no volia cedir, entoçudintse més com més son pare volia convèncel, cediren los grans, acabant per trobar, primer la Pepita y després En Rovira, que, en realitat, no hi havia cap impediment per qu'En Nonat se quedés a la casa. Justament hi havia una cambreta vagant que podria ocupar ell, sens fer nosa a ningú.

El foraster refusava, de principi, cortesment, ab aquell fer séu tan agradós y polit, fins que l'encarregat tingué qu'insistir ab calor per que acceptés l'oferiment, invocant imaginaries ventatges per tots dos en l'estar junts. Y En Nonat se quedà a la casa, a gust de tothom, fòra de la única qu'havia de carregar ab tota la feyna que l'hoste portés y que, precisament, era la única que no havia sigut consultada en aquell cas: la Carmeta. La qual, naturalment, al enterarse de la novetat, se donà a les àligues y si fins aleshores havia tingut en aquest món dos amors — lo germà y'l nebodet, — y un gran odi concentrat, d'aquell punt en avall llivellà'ls sentiments, repartint lo darrer entre sa cunyada y l'intrús.

(Continuarà).

FOLKLORE

L'ORIGEN DEL «QUI NO'T CONEGUI QUE'T COMPRI»

HEUSAQUÍ qu'eren tres estudiants de la Universitat de Cervera que no sabien ja de què pelar canyes, y se n'anaren a passejar per un camí ral. Allí que foren, vegeren d'un troç lluny a un pagès del Plà d'Urgell qu'anava a Cervera acompanyat d'un ruquet tordillo, ò sigui blanch.

Un dels tres estudiants, — probablement el més axerit, — digué als seus companys:

- ¡Bufa! ¡Una genial idea se m'ocorreix!
- Dígala, — contestaren a chor els altres dos.
- Si fèu lo que us diré, guanyarém força quartos.
- ...? —

Els digué algunes coses a cau d'orella. Ho aprobaren, y marxaren camps a través.

L'estudiant que tingué l'idea genial, se n'anà al lloch hont era el pagès, y pel detràs, sense que se n'adongués, li deslligà'l ruch del ronçal y'l donà als seus companys, posantse ell al seu lloch.

Quan conegué que'ls companys eren ja ben lluny, se parà fent parar al pagès al ensemps, el qual, al veure qu'en lloch del ruch hi havia un estudiant, obrí desmesuradament els ulls y proferí un crit d'extranyesa y admiració.

L'estudiant baxà la testa humilment, y digué ab tò compungit:

— Perdó, bon home; sóch un estudiant de Cervera, un pobre pecador al que Deu castiga les faltes fentme pendre la forma de ruch per penitencia; y així estich tot el temps qu'Ell té a bé disposar segons la gravetat dels meus pecats, y acabat el plaç senyalat, ò sigui l'expiació, me torna a donar la meua verdadera y primitiva forma... Si sóu un bon home, com no ho dubto, fèume la mercé de perdonarme y donarme la llibertat que tant ansio. —

El pobre pagès, tot tristoy, li digué:

-- Si es així com diheu, jo us perdono, emperò us recomano que no hi tornèu més a pecar, si no volèu caure baix el pes de la justa ira de Deu. —

Y li tragué'l ronçal del cap. L'estudiant s'agenollà y besà les mans del pagès, al ensemps que li deya:

— Us agraphiré tota ma vida aquest meritori acte qu'acabèu de fer. —

Y s'alçà, arrencant a córrer cap a Cervera a trobar als companys, els quals ja s'havien cuydat de vendre'l còs *del delict*e, y's partiren l'import del furt.

Passats alguns dies, el pagès anà altra volta a Cervera per comprar un altre ruch, y al ésser al firal, vegé al que li havien prè els estudiants, y dirigintse a n'ell, li digué ab un tò sarcàstich:

— ¡Ep, company! ¿Que ja has tornat a pecar? Donchs, «qui no't conegui que't compri». —

El ruch, al sentir el soroll que feren les paraules del pagès, féu moure les orelles y alçà'l cap, creguent més axís lo que li digué l'estudiant, y tot satisfet se n'anà a comprarne un altre.

Y, *se non è vero...* no sé què dirvoshi, car axís m'ho han contat a mi.

RICART PIQUÉ BATLLE.

Tàrrega, Setembre de 1918.

LLEGENDA DEL «ROCH DE SANT HILARI»

(Recullida a Castellolí, de boca de Mossèn Marian Collell, Pbre. y Rector)

TÉ'l nom de «roch de Sant Hilari» una grossa pedra que's troba clavada en mig d'un camp, vora'l camí anant de Besora a Vidrà. Conta la tradició qu'essent festa major en el poble de Vidrà y quan la gent endiumenjada feya via vers a la Parroquia per assistir als divins Oficis, un pagès descregut (com sempre n'hi hà un, fins en aquells pobles de tanta fè) fent contrast y mofa de la diada, se n'anava cap al troç, menant l'ase carregat ab les eynes-arreus de llaurar.

El poble l'escriassava... però ell no'n feya cas de les escomeses, y bo y taratlejant, s'anava rihent del que deya la gent. Per tota contesta als que'l volien fer entrar en rahó, digué: «ja marxo fòra de terme, vaig a Besora».

Efectivament, era del terme de Besora'l camp hont llaurava aquell dia, però axís y tot, mentres llaurava, va caure d'aquelles cingleres el «roch de Sant Hilari», esclafantlo dessota. Se li dóna'l nom de «roch de Sant Hilari» per que's creu un càstich del Sant Patró de Vidrà al profanador de la festa.

EUGENI FLORÍ, Pbre.

«EL CAÇADOR IRREVERENT»

(Rondalla recullida a Girona)

UNA vegada era un caçador qu'anava de cacera per mont enllà Montanya amunt que fou, sentí molt aprop la campana d'una ermita que tocava a Missa. Com qu'era diumenge y ell no n'havia ohida, cap allà féu via, mes com qu'anava depressa, posà un genoll en terra y la ohí de fòra estant.

Quan lo bon sacerdot llevava a Deu, passà una llebra, y'l caçador, no parant esment en la irreverencia que feya, fugí com un esperitat al darrera de la llebra. Mes, en càstich, fou condemnat a córrer món fins que mani lo contrari la Divina Voluntat.

— No ha reparat — me deya'l noyet qu'axò'm contava — qu'a voltes se sent un vent extrany, que xiula encara més extrany? Donchs — seguí — es el bronzir del pàs del mal caçador. —

C. G. Y P.

NOTES D'ARXIU

LA EPIDEMIA GRIPAL DEL 1788

MOLT s'ha retret ara, ab motiu de l'actual epidemia gripal, les altres epidèmies consemblants que hi ha hagut a Barcelona, de les quals tots recordem la del hivern del 1891. Tenint a la vista un Dietari particular del 1770 al 1801, d'un barceloní nomenat Joseph Torrents, hi llegim lo qu'al peu de la lletra diu:

«En Barcelona, en los meses de Noembre y Deseembre de 1788, y agué unas grans malalties de manera que pochi foran los que no jagueren y la major part de las familias. Tot al principi, se atribuia a custipacions; pero al ultim foren malalties graves y que moriren molta gent.»

SEGONS nostres Dietaris del Consell Municipal de Barcelona (volum V, p. 248) havien existit malalties semblants a la del present any 1918, en 1507, 1510 y 1580. En l'any 1580, «del dia de nostre senyora de agost fins lo dia de St. Roch caygueren malalts mes de vint Milia persones malaltes de una constitució de ayre calent, lo qual invadia a tots sense ningun discrim y cayent malalt hu en una casa tots ne passaven» ... «y los uns no podian ajudar als altres per star tots malalts.» Explica'l Dietari los símptomes de la malaltia y remeys que hi aplicaren los metges.

Es de creure que, fins a arribar al 1788, de qual any es la nova qu'hem transcrit més amunt, se trobarà algun dia nota d'haverse repetit la epidemia.

L'ENCARIMENT DELS QUEVIURES EN 1787

EN una de les diferents etapes de les crisis econòmiques que's sofriren a Barcelona a les darreries del segle XVIII, crisis precursors dels famosos rebomboris del pà del any 1789, los venedors de comestibles burlaren les tases oficials, adoptantse altres providencies. Una de les quals explica'l barceloní Joseph Torrents en son inèdit Dietari (1770-1801).

«En lo any 1787, per causa que los carnicers ab la cansalada fresca composavan a la gent que non donaven sino a aquells, que, a mes del preu tarifat per la ciutat, donaven un sou per lliura, divuit diners fins vn vintidos y mes: y si an donavan a algun pobre y no pogués donà lo sobredit, pasava moltas tardes y al ultim si arribave a lograrla li donavan tot hossos. Determinà la Ciutat comprar vna partida de cenalletas y fer tallar per los carnicers tota la cansalada la que tocava cada dia ha lliura y dos lliuras: y quant estava tallada y posada en las ditas cenallas ab ygualtat, entraven la Gent y pa-

gant lo tarifat sels donava lo que demanavan fins ha dos lliuras y no mes per aquell dia: pero tenian la llibertat de tornari los demes dias. Fou bon pensament.»

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

EPIDEMIA DE GRIPPE: ANY 1381

Lletra del Primogènit d'Aragó y Duch de Gerona, l'Infant Joan, al seu pare lo Rey En Pere del Punyalet.

«Molt excellent, etc. Una letra he reebuda dela excellencia vostra ab la qual me notificats que vos senyor havets acordat fer fer traslacio dels corsos de ma muller la Duquessa que Deus haia (1) e duna mia filla qui jaen als frares menors en Çaragoça e he vist senyor traslat dela ordinacio que sobre aço excellentment e molt alta e axi com de magnifich Rey e senyor que vos sots havets feta laqual cosa senyor ab homil besament de vostres mans... regraciujó al mes que pusch ala excellencia dessusdita e lin tENCH en molt assenyhalada gracia e merce significan senyor a la Vostra serenitat que jo anara fort volenters ala dita traslacio mas que men retENCH senyor per lo destemprament del cadarn ab febre que he ara no ha gayre haut axi com daltres infinides persones ho han en aquesta Ciutat e oig dir que si son en aquexa e en altres moltes. Pero senyor tramet hi mossen. P. dartes Camarlench meu e mossen Jacme castella Camarlench de ma companyona la Duquessa los quals senyor seran a Poblet lo vespre del dicmenge de carnestoltes per fer honor en loch meu segons ques pertany ala dita traslacio Nostre senyor deus per sapietat vos do bona vida e longa senyor. Escrita en barchinona a. xvij. dies de febrer del any. M.ccc.lxxxii.

«Molt alt senyor apres que aquesta letra fou feta ne reebi altra dela vostra senyoria per la qual he entes quels frares menors dessusdits no consenten quel cors dela dita mia filla sia trest del dit Monestir Maiorment senyor pus jo qui son parenou he ordonat E responvos senyor que jo null em plau en tot cas quen sia tret axi com la ordinacio vostra conte e tengra per ben fet que pus vos senyor ho manavets no nesperassen los dits frares requesta ni letra mia Mas pus axi ho han fet jols nescriu ab ma especial letra laqual los enviu per lo portador de aquesta Suplican senyor a la dita serenitat quen devyets ab vostra letra certificar del dia quels dits corsos entraran en Poblet a si quels dits cavallers que jo hi enviare hi puxen esser j. enans Escrita ut supra. — Primogenit» (2).

Per la copia,
JOSEPH M.ª ROCA.

(1) Matha d'Armagnach.

(2) Arx. Cor. Arag. R. 1660, fol. 135 g.

REVISTA

Els nostres morts

La epidemia qu'està sofrint Barcelona, com quasi tot lo món, ens ha prèls alguns dels nostres escriptors, amichs que estimavem y qu'anyorarem sempre més.

En Joseph Aladern, a qui paguem tribut en aquest número, ha sigut un dels primers en dexarnos, víctima d'un atach que l'atuhí en pochs dies.

L'Abril y Virgili també ha desaparegut d'entre nosaltres durant aquesta passa que tantes desgracies ha causat y pot causar encara.

En Morató, qu'estava al bo de la vida y en plena activitat, també l'hem perdut després de molts dies de malaltia y d'una aparent millora qu'havia donat confiances de salvarlo. S'encomanà'l mal cuydant al seu cosí el dibuxant Grau, qu'ha sigut també una pèrdua per l'Art. Ab En Morató hem perdut nosaltres no sols un amich, sinó un company que no'ns dexà un moment en los quinze anys de «Il·lustració Catalana» de la que arribà a ser únich redactor y que'ns ha ajudat ab sa col·laboració en la present Revista, en la que li dedicarem el recort que's mereix.

Deu haja acullit en sa gloria l'ànima d'aquests amichs. Y vul·la conservarnos els qu'encara malaltegen.

Lectura Popular

Altra vegada es un escriptor valencià qu'omple un quadern d'aquexa llarga colecció que setmanalment va donantnos tots los autors de la nostra renaixensa. Lo número 287, corresponent al dijous passat, està dedicat al simpàtic Lluís Cebrian Mezquita, un dels que primer secundaren el desvetllament literari en la ciutat «dues voltes lleal», seguint de company a En Llorente y En Querol, escrivint ses poesies en valencià sense vulgarismes ni barbarismes, ab aquell bon gust, ab aquell bon sentit del idioma que'l fa igualment llegible a Valencia qu'en qualsevol altra part dels territoris catalans. Valencià de soca a arrel, s'ha inspirat sempre en coses de la seva terra qu'ha estudiat ab ver amor y fou un dels fundadors de «Lo Rat Penat» que crearen per despertar l'esperit patriòtic de aquella regió. Aquest quadern, contenint un bon nombre de ses poesies, se ven per tot arreu a deu cèntims.

ENQUADERNACIÓ. Queda completat el primer volum de la nostra Revista, contenint cinch centes planes ab les firmes de més de cent vint dels nostres escriptors més estimats. -- **Pessetes. 1'50.** --

Apart d'axò, oferim al públich aquest primer volum de la nostra Revista, enquadernat, pel preu de **4 pessetes.**

Dirigirse a aquesta Administració: Mallorca, 287-Barcelona.

Establiment gràfic : Thomas : Barcelona